

Igazságosabb és testvériesebb világot!

FEJES ILDIKÓ

Erdélyi körkép

Született 1972-ben Sepsi-szentgyörgyön. 1995-ben a Brassói Tudományegyetem matematika-fizika szakán szerzett diplomát, ezzel párhuzamosan teológiai tanulmányokat folytatott. 1995-1997 között középiskolai tanár. 1997 szeptemberétől a Csíksomlyón működő Venczel József Vallásszociológiai Intézet munkatársa.

Akárcsak Magyarországon, a '90-es évek Erdélyben is politikai, gazdasági rendszerváltást hoztak. A kommunizmus bukása azonban — a kezdeti lelkesedés után — teljes politikai zűrzavarhoz vezetett. Az elmúlt hét év korántsem váltotta be a változásokhoz fűzött reményeket, a szabadságtól való megfosztottságot a létbizonytalanság váltotta fel.

A megváltozott helyzetben az egyháznak is új feladatokkal kell szembenéznie. A feladat örök: elvinni Krisztus üzenetét és kegyelmét az emberekhez, áthatni és tökéletesíteni az evilági dolgok rendjét az Evangélium szellemével. Ez azonban csak úgy lehetséges, ha az egyház mindenkor szembenéz az „idők jeleivel”, és reális helyzetkép birtokában vállalja feladatát.

„Az egyháznak új módon olyan szociális tanításért kell fáradoznia, amely megfelel ennek az új valóságnak, és utat tud mutatni. A szociális tevékenység új formáit kell kiépíteni, amelyek megfelelnek a szegénység és a kizsákmányolás új formáinak.”¹ Az egyház szociális tanításában lefektetett alapelvek a különböző gazdasági, kulturális és szociális összefüggésekben mindig új értelmezésre szorulnak. Üzenete emberekhez szól; ez az üzenet akkor érhet el címzettjéhez, ha nem „ismeretlenhez” küldjük azt. Ha tudjuk, hogy lelki életüket milyen külső, fizikai környezetben bontakoztatják ki, hogy milyen hatások érik mind szociális, mind kulturális téren.

Az egyház szociális tanítása nem valamiféle szociális vagy gazdasági elmélet, hanem elsősorban a szociális gyakorlatra irányul. Tehát pasztorális jellegű, így szükségszerűen felmerül a helyi konkrétumok figyelembevételének szükségessége.

Kik a címzettjei tehát evangelizációs, pasztorációs munkáinknak? Az Erdélyi Egyházmegyében mintegy 542.000 katolikus hívő és 4.312.768 más vallású, illetve meg nem keresztelték. Tanulmányunkban azt próbáljuk felvázolni, hogy ezeknek az embereknek milyen külső, társadalmi, gazdasági, politikai, kulturális problémákkal kellett szembenézniük az elmúlt hét évben.

A helyzetképet három témakörre bontjuk le:

- 1) gazdasági helyzet, szociális viszonyok és egészségügy,
- 2) állam és politika,
- 3) kultúra.

¹Vö.: Schasching, J.: *A pápák szociális enciklikái*, Távlatok, 1991/1.

Célunk csak a helyzetfelmérés, amely reméljük, segítségére lesz az Erdélyi Egyházmegyében 1996-ban meghirdetett és 1999 szeptemberéig tartó zsinati munkálatoknak.

Gazdasági helyzet, szociális viszonyok és egészségügy

Közismert, hogy a negyven évig tartó szocializmus milyen gazdasági állapotba sodorta Romániát. Az elmúlt hét év mérlege azt mutatja, hogy a piacgazdaságra való áttérés korántsem zajlott zökkenőmentesen. Sajnos a gazdasági reform — különösen 1990-96 között — hozzá nem értő emberek irányítása alá került, az ország gazdasága alig pár év alatt a fellendülés helyett a csőd szélére jutott. Következetlen és célirányosság nélküli központi határozatok után, rövid időn belül a termelés, a befektetés, az export drasztikusan csökkent. A privatizációs folyamat lassan és bizonytalanul indult el, az országban uralkodó bizonytalanság miatt a külföldi befektetés minimális volt. Az infláció 1990-93 között meghaladta a havi 10%-ot.

Az 1996-ban megválasztott új kormány drasztikus intézkedésekkel próbálta behozni a mulasztásokat. A privatizációs folyamat felgyorsításával, a veszteségesen működő nagyvállalatok felszámolásával, korrupcióellenes harccal igyekezett a holtpontról kihozni az országot. Egyelőre úgy tűnik, nem sok sikerrel.

Elszegényedési folyamat

Az Erdélyi Egyházmegye területe soha nem volt igazán gazdag vidék — ennek ellenére nem volt általánosnak tekinthető, hogy családok éljenek létminimum alatt. Az 1989-es változások után azonban általános elszegényesedési folyamat vette kezdetét. Az okok többretűek: a gazdasági élet általános lerombolása mellett számos család életében hozott kedvezőtlen változást a szocializmus által támogatott ágazatok (bányaipar, gépgyártóipar) szétesése, a privatizáció és a szerkezeti átalakulás késlekedése, az egyre növekvő munkanélküliség stb. Az elszegényesedési folyamatot legszembetűnőbbben a családok bevételeiben bekövetkezett változások jelzik: a jövedelemcsökkenés, a családok anyagi helyzetének folyamatos romlása, a jövedelmek reálértékének zuhanása. A Nemzeti Statisztikai Hivatal adatai szerint a minimálbér vásárlóereje 1997 februárjában 41,8%-kal kisebb, mint 1990 októberében volt. A fogyasztói árak egy év alatt (1996. febr.—1997. febr.) 105,4%-kal nőttek, ugyanakkor a nominálbérek csak 83%-kal. Az áremelkedések leginkább az élet azon területeit érintik — lakás, fűtés, élelmiszer, ruházkodás —, amelyek idáig a leginkább támogatottak voltak; e támogatások megvonása miatt az eddigi „szegényekből” a létminimum alatt tengődő emberek váltak.

Egy 1995-ben végzett felmérés szerint a megkérdezettek több mint fele rosszabb vagy sokkal rosszabb körülmények között él, mint 1989 előtt.

A nyugdíjasok helyzete

„A mai városlakó nyugdíjasok a 40 évig tartó szocialista gazdaság és városfejlesztési program következményeképpen elsősorban ipari munkahelyekről, szolgáltatásokból, kisebb arányban az irodai és értelmiségi állásokból kerültek nyugdíjba. Többségük elsőgenerációs városlakó, számottevő jövedelmet nem biztosító falusi háttérrel. (...) A havonta egyszer érkező nyugdíjra váró idős családok tagjai ma olyan fogyasztás-visszafogási, takarékosági eljárásokra kényszerülnek, amelyekre még a kilencvenes évek első felében nem gondoltak. Akkor még az volt a tapasztalat, hogy egy kéttagú család nyugdíjából minden fogyasztói alapszükségletet ki lehetett elégíteni, szolidan, nagyobb hiány nélkül, biztonságban lehetett élni. Ma már ugyanebben a családban szigorú takarékoság mellett is gond a lakás fenntartásának és más intézményi szolgáltatások díjainak kifizetése, előfordul, hogy csak apró kölcsönökkel sikerül a két nyugdíjfolyósítás közötti időszak utolsó napjait áthidalni. A nyugdíjak reálértékének folyamatos csökkenését az időszakos indexálások nem ellensúlyozzák, a megnövekedett fogyasztói árak mellett az alacsony nyugdíjak csak beosztó, szigorúan kalkulált gazdálkodásra, törekeny egyensúlyú, szerény háztartásvitelre ad lehetőséget.”² Bármilyen kis „rendkívüli” kiadás teljesen felboríthatja a család költségvetését. Olyan „luxusfogyasztásokat” sem engedhetnek meg maguknak, mint egy vendéglői vacsora vagy egy tengerparti üdülés.

²Vö.: Oláh Sándor: *A székelyföldi elszegényedésről*, in: *Igy élünk*, Pro Print Kiadó, 1997, Cskszereda, 52-53.

Az alkalmazottak

A *fizikai munkások* (szakmunkások, segédmunkások) és az *irodai, adminisztratív alkalmazottak* számára is az elmúlt évek jelentős életszínvonal-csökkenést hoztak. Azok a családok, amelyekben két keresőre egy-két eltartott jut, havonta felélik alacsony munkabéreiket. A korábbi évek tapasztalatával ellentétben ma egy ilyen családnak a szűk értelemben vett fizikai létfenntartáson kívül más befektetésre nincsen lehetősége. Azok a családok, akik a szocializmus éveiben lakáshoz jutottak, biztonságosnak mondható keresetükből ezt berendezték, most felélik tartalékaikat, és újabb befektetésre nincs lehetőségük. Tragikusabb a fiatal családok helyzete, akiknek havi keresetük csak a szigorúan vett megélhetésre elegendő, reményük sincsen, hogy saját lakáshoz jussanak, és azt be is rendezzék. Helyzetük javulására nincsen sok biztató jel. Rend szerint kiszolgáltatottak a munkaadóiknak, nincsen szervezett érdekvédelmük, a gyenge munkakínálat is arra ösztönzi őket, hogy rosszul fizetett állásukban maradjanak.

A munkanélküliek

Problémát jelent az 1990 óta robbanásszerűen megnövekedett *munkanélküliek* helyzete is (1990-ben a munkanélküliek aránya 3%-os volt, 95-ben már 10% fölé ugrott).

Többnyire a „szocializmus” áldozatai ők is, hiszen nagyrészt a túlméretezett, csődbe jutott nehézipari vállalatokból, bányákból

kerültek ki ezek megszünte után. Az elbocsátáskor folyósított végkielégítés többnyire nem elegendő ahhoz, hogy magánvállalkozást hozhassanak létre, a kilenc hónapon át juttatott munkanélküli segély (az elbocsátott fizetésének 50-60%-át teszi ki) rendszerint nem elég a megélhetéshez. A munkanélküliség aránya a 30 éven aluli fiatalok körében a legmagasabb (Hargita megyében például 54%). Mindez szorosan összefügg a fennálló tanügyi rendszer hatékonyságával, amely nem veszi figyelembe a munkaerőpiac követelményeit; egy érettségivel rendelkező fiatal rendszerint „semmihez sem ért”.

A falusiak

A kollektívizálás előtti földtulajdon egy részének visszajuttatása legtöbb helyen nem oldotta meg a *falusi társadalom* problémáját. Sajnos csak egyedinek tekinthetjük a sikeresen gazdálkodó családok eseteit, akiknek jövedelméből tartalékolásra is telik. A termelési technológia alacsony színvonala, a korszerű szakismeretek és munkaszerveződés hiánya alacsony jövedelmezőséghez vezet. A falusi családok körében igen alacsony a kizárólag mezőgazdasági termelés jövedelméből élők aránya. Ezért nehéz különösen a termelőszövetkezeti nyugdíjasok sorsa, akiknek nyugdíja az állami nyugdíjak egyharmadát sem teszi ki. Így a valamilyen okból kifolyólag magukra maradt, volt termelőszövetkezeti alkalmazottak olyan szegénységben élnek, amely rendszerint a falu közösségéből is kiteszítja őket.

³Vö.: im. 61.

Az elszegényesedés az Erdélyi Egyházmegyében „széles sodrású folyamat, átfogja a társadalom csaknem teljes vertikumát”.³ E régióban a magas jövedelműek aránya csekély. Általános a háztartások anyagi helyzetének romlása. A szegényedők nagyobb mértékű önellátással, kiadáskorlátozással, többletmunkával próbálnak védekezni a teljes elszegényesedés ellen.

Olyan politikai és gazdasági struktúra van kialakulóban, amelyben a csekély számú gazdag még gazdagabb lesz, a szegény pedig még jobban elszegényedik, számára egyre lehetetlenebb lesz, hogy nyomorából kitörjön.

Egészségügyi helyzet

A rendelkezésünkre álló adatokból arra következtethetünk, hogy a szociális állapotok romlásával egyidejűleg a lakosság egészségi állapota is fokozatos hanyatlak. A lakosság rossz szociális helyzete mellett ehhez az egészségügyi reform csigalassúságú működése is hozzájárul. Valószínűleg még évek kellene ahhoz, hogy Romániában az egészségügyi hálózat átalakuljon, a betegbiztosítás új rendszere kiépüljön.

Az egészségügyi ellátás javulását különösképpen megkövetelné az a tény is, hogy látványosan növekszik az idősek száma; ennek oka nem az egyre jobban működő orvosi ellátás, hanem az össz népesség számának csökkenése, a nagymértékű migráció, a negatív természetes szaporulat (az ország előregedési folyamata a többi országokhoz képest későn, 1992-ben indult el, de intenzitásá-

A tuberkulózis terjedése

ban nagyobb. 1992-95 között az idős népesség száma 12%-kal növekedett, az össznépesség száma 0,2%-kal csökkent).

A fennálló szociális viszonyokat tükrözi a TBC okozta megbetegedések növekedése (100 ezer lakosra 1990-ben 64,6 TBC okozta halálestet jutott, 1996-ban 106,5). A betegek között egyre magasabb arányban szerepelnek alkoholista betegek, szociálisan vagy egzisztenciálisan sérült személyek. Az európai országok közül Romániában van a legtöbb tébécés beteg, világviszonylatban a 10. helyet foglalja el. Az Erdélyi Egyházmegyéhez tartozó megyékben az országos átlaghoz képest jóval alacsonyabb a megbetegedések száma, de 1990-hez képest itt is növekvő tendenciát mutat (Hargita megyében például 100.000 személyből 1990-ben 33,22 betegedett meg tuberkulózisban, 1995-ben pedig 50,6). Egy 1996-ban Dr. Gagyi Lidia által végzett felmérés szerint „a tuberkulózis egyre inkább azok között terjed, akik előbb munkanélküliek, majd foglalkozásnélküliek (valójában: munkára végleg alkalmatlanok) lettek.”⁴

⁴Vö.: Dr. Gagyi Lidia:

Tuberkulózis és szegénység összefüggései,
in: *Így élünk,*

Pro Print Kiadó, 1997,
Csíkszereda, 155.

Romániában a születéskor várható élettartam 69,3 év (6-7 évvel kisebb, mint sok más európai országban), az országos átlaghoz képest ez valamivel magasabb néhány erdélyi megyében (Kovács- és Hargita megyékben például 70,1 év).

Csökken az orvosok és gyógyszerészek száma (1989-ben 10.000 lakosra 18,1 orvos és 2,8 gyógyszerész jutott, 1993-ban már csak 17,7 orvos és 1,2 gyógyszerész).

Az egyház a megváltozott politikai helyzetben

1989 óta politikai téren két jelentősebb „fordulatról” beszélhetünk. Az első, 1989 decemberének eufórikus hangulatával megragadó „forradalom” csak külső látványosságokba fulladt. A Ion Iliescu nevével fémjelzett hatalom sok tekintetben szerves folytatása volt a 89 előttiének. Ez a rendszerváltás csak viszonylagos szabadságot és demokráciát hozott.

A második fordulat: az 1996 novemberi választások Emil Constantinescu elnökségét hozták, és ezzel együtt a magyarság részvételét a kormányzásban. Az új kormány radikális lépésekkel igyekezett helyrehozni az előző kormány(ok) okozta rombolásokat, mind politikai, mind gazdasági vonatkozásokban. Másfél év elteltével úgy tűnik, hogy ez a folyamat lelassult, ismét a kompromisszumok, megalkuvások, be nem váltott ígérek korszakát éljük.

A katolikus egyház és a magyar kisebbség életében 1989 is valamelyest fordulópontot hozott. Az 1948-as kultusztörvény a katolikus egyházat hivatalosan el nem ismert, csak megtűrt állapotba helyezte. 1.300 olyan iskolát államosítottak, amelyek magyar vallásfelekezetek birtokában voltak, megszüntették a kolostorokat; a

szerzeteseket, szerzetesnőket gyűjtőkolostorokba vitték. Az egyházakat megfosztották a sajtótól, elvették nyomdáikat, betiltották folyóirataikat, újságaikat. Az állam semmilyen jogi keretben nem biztosította működését, hiszen az egyház feje külföldön, az imperialista összeesküvések egyik fővárosában, Rómában él. A hitélet gyakorlásának minden területét korlátok övezték. Márton Áron püspök helytállásának, erkölcsi buzdításának hatására nem sikerült létrehozni sem a Rómától elszakadt nemzeti egyházat, sem a békepapi mozgalmat. Kb. 120 egyházmegyes pap és szerzetes vállalta a börtönt és a meghurcoltatásokat.

1989 után a román állam hárommal bővítette a hivatalosan elismert kultuszok számát, s külön kultuszként ismerte el a római és a görög katolikust, tehát egy megtűrtet és egy üldözöttet. Ez kétségtelenül új helyzetet teremtett, még akkor is, ha a helykeresés minden reális támogatást nélkülözött az elmúlt hét évben.

A magyar egyházakkal szembeni vádak

Akárcsak a magyar kisebbséget, a magyar egyházakat is számtalan koholt vád éri. Ennek oka elsősorban az, hogy a hatalom állandóan bűnbakot keres, hogy a politikai és gazdasági katasztrófáról elterelje a figyelmet. Így például, amikor 1991-ben a gyulafehérvári püspökséget a pápa érseki rangra emelte, a gyulafehérvári beiktatási ünnepség valóságos magyar- és katolikusellenes támadáslavinát indított el. A vád szerint az ünnepség nacionalista tüntetés és irredenta megnyilvánulás volt, amelyet a Szentszék támogatott. Hasonlóan egyházpolitikai feszültséget okoz a csángó kérdés is, amelyben Bukarest-lasi és Erdély között még mindig nem született megállapodás. Az erdélyi egyháznak szívügye a Moldvába szakadt csángók vallási, nemzeti identitásának megtartása, Robu érsek pedig nem engedélyezi a moldvai templomokban a magyar nyelv használatát.

Az új kultusztörvény megalkotásánál az egyház és az állam között számtalan konzultációra került sor, de végleges megegyezés máig sincsen. Ugyancsak állandó vita tárgyát képezik az egyházi iskolák visszakövetelése és az egyházi vagyon visszaszerzése. Ezekben a követelésekben a négy magyar történelmi egyház (katolikus, református, unitárius és evangélikus) közösen lépnek fel, ennek ellenére a katolikus egyház eddig csak azt az eredményt érte el, hogy a már létező gyulafehérvári kántoriskolát elismerték líceumnak, hogy ún. fióklíceumok nyílhattak Csíkszeredában, Kolozsváron, Sepsiszentgyörgyön, Székelyudvarhelyen, Gyimesfelsőlokon, és Kézdivásárhelyen. Állami támogatás hiányában, egyházi vagyonalap nélkül azonban ezeket az iskolákat csak nagy nehézségekkel lehet működtetni, a tehetségesebb gyerekek nagyrészt nem vállalják az indulás okozta nehézségek kockázatát.

Katolikus sajtó

Az iskolák mellett néhány más katolikus intézmény is elkezdte működését. Egy katolikus hetilap (Vasárnap) és egy havilap (Keresztény Szó) mellett van néhány helyi kiadvány is. Csíksomlyón, Gyergyószentmiklóson, Alvincen tanulmányi házak működnek,

saját egyházi nyomda- és kiadóvállalat létesült Kolozsváron. A Caritas keretén belül pedig néhány szociális intézmény is működik. Ezek nagyrészt nyugati és magyarországi támogatásokból épültek.

A magyar egyházak együttműködése

A közös érdekelttség és a magyarságot érő támadások miatt a magyar egyházak között szorosabb lett a kapcsolat; az erdélyi magyar püspökök kara (amelyhez összesen nyolc katolikus, református, unitárius és evangélikus püspök tartozik) évente több alkalommal rendez találkozót, a nyolc év alatt 17 közös beadványt juttattak el az állami illetékesekhez. A katolikusok és az ortodoxok kapcsolata azonban a minimálisra csökkent. Lassan elmaradtak a korábban megrendezett protokolláris találkozások is. A nemzetiségi feszültségek rányomják bélyegüket a kapcsolatokra is. (A feszültség még nagyobb az ortodoxia és a görög katolikusok között.)

Az egyházak és az RMDSZ

Nem túl mély a kapcsolat az egyház és a nemzetiségi intézmények között sem. Ezek az intézmények (köztük az RMDSZ is) gyakran hivatkoznak ugyan az egyházra, de rendszerint nem veszik komolyan. Igyekeznek formális kapcsolatot kialakítani: rendezvényeikre meghívják az egyházi személyeket, felkéri őket, hogy ünnepeken misét celebráljanak, avatásokon stb. vegyenek részt, de a meghívás rendszerint azért történik, hogy igazolják a szóban forgó esemény, intézmény létjogosultságát, aktív közreműködést nem igényelnek, sőt burkolt ellenállást tanúsítanak.

Kultúra

Egyéni és közösségi életformánk a 89-et megelőző negyven évben, de az utána következő periódusban is jelentősen megváltozott. Az iparosítás elsősorban a hagyományos falusi közösségeket bontotta meg. A fiatalok városba való költözésével megszakadt a többgenerációs családi közösség, de a falun belüli mikrotársadalom megtartó ereje is veszített hatékonyságából. A 89-es változásokkal megnyíltak a személyi szabadság kibontakozásának lehetőségei, de ugyanakkor a romániai társadalmat elárasztották a személyiségre káros „kultúrcikkek”. Olyan társadalom van kialakulóban, amely a szolidaritás elve helyett az egyéni érdekeltségre helyezi a hangsúlyt, amelyben lassan értékét veszíti a becsületes munka. Az elmúlt hét évben a bűncselekmények miatt elítéltek száma a duplájára növekedett, az 1990-ben törvényesített abortusz számtalan esetben sérti meg az élet iránti tiszteletet, a korrupció, a feketegazdaság általános jelenségévé vált.

Úgy tűnik, hogy az 1989 előtti bezártság okozta „kultúréhséget” a fogyasztói életszemlélet váltotta fel. 1980-hoz képest negyedére csökkent a filmszínházak száma; 1989-ben hatszor többen látogatták a mozikat; a színházakat és koncerttermeket négyszer többen;

a múzeumlátogatók száma a felére csökkent. A kulturális intézmények a piacérdekek szorítására a tömegekre gyakorolt konzumkényszerrel válaszolnak: egyrészt igyekeznek „csak eladható” árut dobni a művelődés piacára, másrészt igyekeznek a minimálisra szorítani a „művelődési területeket”. Általánossá vált a művelődési házak, mozik, kiállítóteremk bárokká, üzletekké, diszkótermekké való átalakítása. A kulturális intézmények nagyrészt még mindig állami kézben vannak, az állam pedig a minimálisra csökkentette a támogatásukat.

Magyar kulturális intézmények

A magyarság kulturális élete szempontjából 1989 nagy változásokat hozott. Pozitívumnak tekinthető, hogy ma már a különböző típusú magyar intézmények száma több százra tehető, szemben az 1989 előtti helyzettel, amikor alig létezett néhány magyar intézmény Romániában, s azok is állami irányítás alatt álltak. Az elmúlt hét év alatt gombamód szaporodtak a helyi vagy regionális célokat szolgáló kulturális társaságok, egyesületek, alapítványok. Több tucat magyar lap, folyóirat, könyvkiadó, kábeltévé-társaság alakult. Ezek mellett sok olyan nonprofit, nem kormányzati szervezet alakult, amely az egész magyarságra kiterjed (ilyen szervezetük van például a magyar pedagógusoknak, művészeknek, nyelvapolóknak, közgazdászoknak stb.). Több százra tehető az ünnepi rendezvények, megemlékezések, szoboravatások száma — mindezek azt mutatják, hogy a romániai magyar értelmiség a hosszú visszafogottság után rendkívül aktívan próbálja visszaállítani a két világháború közötti időszak sokszínű, életerős intézményi szerkezetét. Számos esetben sajnos az újonnan alakult intézmények tiszavirág-életűek, csak formailag léteznek tovább, a próbálkozások kifulladásra mennek. Még idő szükséges ahhoz, hogy a romániai magyarság felismerje reális szükségleteit, anyagi és szellemi tőkét olyan intézményrendszer létrehozásába fektesse, amely időtállóan szolgálja a magyarság érdekeit.

Sok vita folyik az önálló magyar egyetem létrehozásának szükségességéről. A vitához nem kívánunk hozzászólni, csupán a jelenleg is létező magyar oktatási hálózat néhány problémájára szeretnénk felhívni a figyelmet.

Az oktatásügy

Közismert az évről évre csökkenő gyereklétszám; ma már nem az a gond, hogy nem engedélyezik a magyar nyelvű oktatást, hanem az, hogy nem telnek be a meghirdetett helyek. A létszámcsökkenés osztályok, néhol iskolák létét veszélyezteti; az iskolaigazgatók, pedagógusok néhol úgy próbálnak védekezni, hogy formális válogatás után minden jelentkezőt elfogadnak, olyanokat is, akik nyilvánvalóan nem felelnek meg az illető profilú iskola vagy osztály színvonalának. A gyerekeket „átosztogatják” minden iskolai éven, anélkül, hogy reális képzésre volna lehetőség. A városi iskolák pedagógustöbblettel és diákhánnnyal küszködnek, ugyanakkor a falusi iskolákban való tanítást nagyon kevés szak-képzett pedagógus vállalja (ehhez nyilván az is hozzájárul, hogy

az ingázás költségeit sokszor alig fedezi az alacsony tanári fizetés).

Romániában közismerten túlsúfoltak a tantervek, ugyanakkor pedig távolról sem a jelenlegi társadalmi követelményekre irányulnak. Az elméleti líceumokban érettségizett fiatalok számára egyedüli esély a továbbtanulás. Ellenkező esetben „életidegen” képzésük miatt szinte reménytelen helyzetben vannak az álláskeresés területén, a társadalom számára haszontalan tudással kerülnek ki az életbe. Külön gondot jelent az is, hogy Romániában még mindig nincs különválasztva a tanárképzés az egyetemi szintű oktatástól. A jövőbeli pedagógusok minimális pedagógiai, pszichológiai, módszertani képzés után kerülnek a középiskolai oktatásba, olyan ördögi kört hozva így létre, amelyet csak nagymértékű szakmai elhivatottsággal, önképzéssel lehetne megszakítani.

Romániában olyan folyamat vette kezdetét, amelyet a szolidáris magatartás erkölcsi normáinak széttörése, a hatalomért való harc törvénye jellemez. Azonban „...a legtöbben nemcsak szenvedő alanyai, hanem tevékeny részesei, közvetlen vagy közvetett okozói is vagyunk társadalmunk torzulásának, akár helytelen tetteink, akár passzivitásunk révén. Mindannyiunknak személyes kötelessége a ránk váró feladatok megkeresése és felelős vállalása.”⁵

⁵Vö.: *Igazságosabb és testvériesebb világot! A Magyar Katolikus Püspöki Kar körlevele, Budapest, 1996, 54.*

Felhasznált irodalom:

Így élünk. Elszegényesedési folyamatok a Székelyföldön, KAM — Regionális és antropológiai kutatások központja, Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 1997.

Változásban? Elemzések a romániai magyar társadalomról, KAM — Regionális és antropológiai kutatások központja, Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 1995.

András Imre—Vencser László: *Az erdélyi római katolikus egyház*, Távtlatok, 1992. 4-5.

A remény türelme — Beszélgetés az erdélyi katolikus egyház érsekével a változásról és a változatlanságról, Magyar Nemzet, 1997. szept. 25.

Bura László: *A katolikus nevelés és iskoláztatás helyzete és gondjai*, Keresztény Szó, 1997. december.

Raportul dezvoltării umane în România, Bucuresti 1995.

Anuarul statistic al României — Comisia naională pentru statistică, Bucuresti, 1995.

A romániai 1992-es népszámlálás adatai.